

Iskanje po zbirski dokumentov - Latentno
semantično indeksiranje
Matematično modeliranje, projektna naloga

Nedžad Beus, Gašper Spagnolo, Tilen Ožbot

Junij 2022

1 Opis naloge

Naloga je izdelati program, ki bo v zbirki dokumentov za dane ključne besede poiskal najbolj relevantne dokumente, s pomočjo metode *latentnega semantičnega indeksiranja* (LSI).

LSI je metoda za indeksiranje in iskanje, ki uporablja dekompozicijo singularnih vrednosti (SVD) za prepoznavanje vzorcev v odnosih med izrazi in pojmi v nestrukturirani zbirki besedil. Metoda temelji na načelu, da imajo besede, ki se uporabljajo v istem kontekstu, podoben pomen. Ključna značilnost LSI je, da lahko izlušči konceptualno vsebino besedila z vzpostavljanjem povezav med izrazi, ki se pojavljajo v podobnih kontekstih.

1.1 Zahvale

Zahvaljujemo se asistentu Damirju, ki nam je na govorilnih urah obrazložil nekaj podrobnosti v zvezi s samo implementacijo naloge.

2 Resitev

Nalogo razdelimo na več korakov:

2.1 Izdelava začetne matrike

Iz zbirke dokumentov zgradimo matriko A povezav med besedami in dokumenti. Vsakemu dokumentu v zbirki ustreza stolpec v matriki, vsaki besedi v zbirki pa vrstica. Element a_{ij} naj v začetku predstavlja frekvenco i -te besede v j -tem dokumentu.

Za našo rešitev smo uporabili programski jezik *Octave*. Octave obravnava besedilne dokumente kot enodimenzionalno matriko, katere člani so posamezne besede. Z iteracijo skozi to matriko (niz) bi odstranili ločila iz vsake besede in spremenili vse velike črke v male.

Nato lahko preverimo, ali je beseda že prisotna v frekvenčni matriki, in če je tako, povečamo globalno in lokalno frekvenco te besede za 1. Če beseda ni prisotna v frekvenčni matriki, dodajemo še eno vrstico v frekvenčno matriko pred povečanjem globalne in lokalne frekvence za 1.

Če želimo obstoječi zbirki dodati nov dokument, lahko to naredimo z dopolnitvijo obstoječe frekvenčne matrike.

Enostaven primer:

Imejmo tri dokumente:

- $d1$: Jogurt je v vreki.
- $d2$: V vreki imam jogurt.
- $d3$: Zunaj piha veter.

Najprej prestejemo pojavitve besed v vseh dokumentih.

beseda	d1	d2	d3
"jogurt"	1	1	0
"je"	1	0	0
"v"	1	1	0
"vreki"	1	1	0
"imam"	1	0	0
"zunaj"	0	0	1
"piha"	0	0	1
"veter"	0	0	1

Nato lahko zgradimo matriko A :

$$A = \begin{bmatrix} 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \\ 1 & 1 & 0 \\ 1 & 1 & 0 \\ 1 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 \\ 0 & 0 & 1 \end{bmatrix}$$

Metodo in s tem rezultate lahko izboljšamo, če elemente matrike a_{ij} izračunamo z bolj kompleksnimi merami kot so npr. entropija. Element matrike a_{ij} lahko zapisemo kot

$$a_{ij} = l_{ij} \cdot g_i,$$

kjer je L_{ij} lokalna mera za pomembnost besede v dokumentu, G_i pa globalna mera pomembnosti besede.

$$L_{ij} = \log(f_{ij} + 1)$$

$$G_i = 1 - \sum_j \frac{p_{ij} \log(p_{ij})}{\log n}$$

$$p_{ij} = \frac{f_{ij}}{gf_i},$$

kjer je f_{ij} frekvenca i -te besede v j -tem dokumentu, gf_i pa globalna frekvenca i -te besede v bazi dokumentov.

Primer matrike A z uporabo entropije:

$$A = \begin{bmatrix} 1.6309 & 1.6309 & 0 \\ 1.0000 & 0 & 0 \\ 1.6309 & 1.6309 & 0 \\ 1.6309 & 1.6309 & 0 \\ 0 & 1.0000 & 0 \\ 0 & 0 & 1.0000 \\ 0 & 0 & 1.0000 \\ 0 & 0 & 1.0000 \end{bmatrix}$$

2.2 Razcep matrike

Matriko A razcepimo z odrezanim SVD razcepom $A = U_k S_k V_k^T$, ki obdrži le k največjih singularnih vrednosti. Stolpci matrike U_k nam predstavljajo t.i. vektorje izrazov, stolpci matrike V_k pa t.i. vektorje dokumentov. S odstranitvijo najmanjših singularnih vrednosti skušamo aproksimirati originalno matriko A in s tem zmanjšati šum. Število k je odvisno od velikosti baze podatkov (npr. pri 1000+ dokumentih je $k=100$ dobra aproksimacija).

Primer razcepa matrike A z uporabo entropije:

$$A = U\Sigma V^T$$

$$U = \begin{bmatrix} 0.5601 & 0 & -0.0000 \\ 0.1717 & 0.0000 & 0.7071 \\ 0.5601 & 0 & -0.0000 \\ 0.5601 & 0 & -0.0000 \\ 0.1717 & -0.0000 & -0.7071 \\ -0.0000 & 0.5774 & 0.0000 \\ -0.0000 & 0.5774 & 0.0000 \\ -0.0000 & 0.5774 & 0.0000 \end{bmatrix} \quad \Sigma = \begin{bmatrix} 4.1182 & 0 & 0 \\ 0 & 1.7321 & 0 \\ 0 & 0 & 1.0000 \end{bmatrix}$$

$$V^T = \begin{bmatrix} 7.0711e^{-01} & 7.8505e^{-17} & 7.0711e^{01} \\ 7.0711e^{-01} & 1.9626e^{-16} & -7.0711e^{01} \\ -2.3551e^{-16} & 1.0000 & -7.8505e^{-17} \end{bmatrix}$$

2.3 Vektor poizvedbe

Besede po katerih želimo iskati oz. iskalni niz lahko zapišemo z vektorjem q , ki je enake dolžine kot število vrstic v matriki A . Iskalni niz tretiramo kot dokument. Iz iskalnega niza generiramo vektor v prostoru dokumentov po naslednji formuli:

$$\hat{q} = q^T U_k S_k^{-1},$$

ki jo izpeljemo iz naslednjih formul:

$$\begin{aligned} A &= U S V^T, \\ A^T &= (U S V^T)^T = V S U^T \\ A^T U S^{-1} &= V S U^T U S^{-1}, \\ V &= A^T U S^{-1}, \\ \hat{q} &= q^T U S^{-1}. \end{aligned}$$

Dobljeni vektor \hat{q} je v enakem prostoru kot stolpci v matriki V_k . Dokumenti oz. stolpci matrike V_k , ki najbolj ustrezajo poizvedbi so tisti, ki so dovolj blizu vektorju \hat{q} . Za razdaljo uporabimo kosinus kota med vektorjem.

$$\cos(\alpha) = \frac{\hat{q} \cdot \vec{v}_i}{\|\hat{q}\| \cdot \|\vec{v}_i\|}$$

Primer poizvedbe:

Imejmo iskalni niz "imam jogurt", sestavimo iskalni vektor:

$$\vec{q} = [1, 0, 0, 0, 1, 0, 0, 0]^T$$

Transformiramo vektor v prostor dokumentov:

$$\vec{q} = [1.7769e - 01, 1.4731e - 16, -7.0711e - 01]$$

Izracunamo se vektor posamicnega dokumenta:

$$\vec{d}_1 = [7.0711e - 01, 3.2374e - 16, -7.0711e - 01]$$

$$\vec{d}_2 = [7.1486e - 18, 1.0000e + 00, 1.1776e - 16]$$

$$\vec{d}_3 = [5.7189e - 17, -1.0000e + 00, 7.3598e - 17]$$

Nato izracunamo se pripadajoce kosinusne razdalje:

$$\begin{bmatrix} d_{qd_1} \\ d_{qd_2} \\ d_{qd_3} \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} -5.1345e - 01 \\ 8.5812e - 01 \\ 8.9575e - 17 \end{bmatrix}$$

Iz izracunanih vrednosti, lahko opazimo, da je dokument 2 najblizji poizvedovalnemu vektorju. Tam se tudi nahaja iskalni niz.

3 Dodajanje dokumentov in besed

Predpostavimo, da je začetna matrika že zgrajena in SVD te matrike izračunan. Če želimo dodati nove dokumente oz. nove besede, obstajata dve možnosti za dodajanje:

1. ponovno generiranje začetne matrike in izračunavanje SVD,
2. metoda *folding-in* ali zgibanje, ki je hitrejša.

3.1 Ponovno izračunavanje SVD

Za to možnost se odločimo, ko dodamo veliko število dokumentov oz. besed. Ponovno zgradimo začetno matriko in SVD razcep. Ponovni izračun SVD-ja omogoča, da nove besede in dokumenti neposredno vplivajo na latentno semantično strukturo, saj se ustvari nova začetna matrika in s tem drugačen SVD razcep. Slabost je, da ponovno izračunavanje SVD velike matrike zahteva veliko časa in pomnilnika.

3.2 Metoda folding-in ali zgibanje

Metoda zgibanja temelji na obstoječi latentni semantični strukturi, trenutni matriki, zato nove besede in dokumenti ne vplivajo na predstavitev ze obstoječih izrazov in dokumentov. Ta metoda zahteva manj časa in pomnilnika, vendar lahko poslabša predstavitev novih izrazov in dokumentov.

Postopek je enak postopku za vektor proizvodbe. Vsak nov dokument je predstavljen kot utežena vsota njegovih sestavnih vektorjev izrazov.

$$\hat{d} = d^T U_k S_k^{-1}$$

Izračunan vektor je dodan naboru obstoječih vektorjev dokumentov ali stolpcev v matriki V_k .

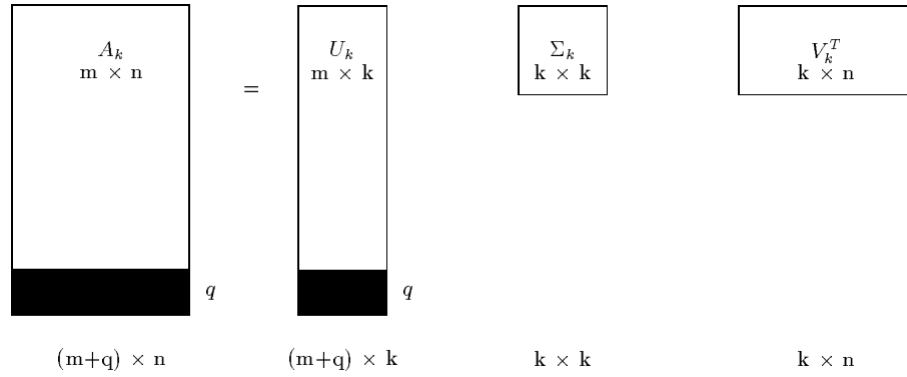
Diagram illustrating the block-matrix multiplication of A_k and U_k to produce V_k^T .

- A_k is an $m \times n$ matrix.
- U_k is an $m \times k$ matrix.
- The result V_k^T is a $k \times n$ matrix.
- The diagram shows the multiplication of A_k and U_k to produce V_k^T .
- The result V_k^T is shown as a $k \times (n+p)$ matrix, where p is the padding added to the original n columns.

Podobno lahko nove besede izrazimo kot uteženo vsoto vektorjev dokumentov, v katerih se pojavljajo.

$$\hat{t} = tV_k S_k^{-1}$$

Izračunani vektor je dodan naboru obstoječih vektorjev besed ali stolpcev v matriki U_k .

4 Rezultati

Za bazo podatkov smo se odločili za recepte jedi. Testirali smo nad 260 dokumenti in dobili presenetljive rezultate. Metoda je bila zelo uspešna in našla pravilne rezultate. Med testiranjem smo tudi opazovali kako se spreminjajo iskalni rezultati, v primeru, da spremenimo število uporabljenih lastnih vrednosti. Izkazalo se je da smo že pri 50 lastnih vrednosti dobili dovolj natančne rezultate.

4.1 Primerjava glede na število uporabljenih lastnih vrednosti

Ker vemo, da je SVD razcep računsko drag, nas je zanimalo, koliko poračunanih lastnih vrednosti je dovolj (glede na naše testne primere, pri 260 dokumentih), da še vedno dobimo zadvoljive rezultate, pri hitrem razcepu. Tako zmanjšamo komputalno moč in prostor, katerega bi porabili za shranjevanje matrike A, tako je lahko matrika A cel čas v hitrem pomnilniku, in ne potrebujemo dosegati vrednosti iz diska, to bi bilo zelo počasno. Na grafih je z zeleno barvo označena "naivna" metoda, z modro pa "izboljšana" metoda, Na x-osi, je predstavljena številka dokumenta (prvih 10 dokumentov), na y-osi pa je prikazana moč iskalnega niza(kosinusna razdalja).

4.1.1 20 singularnih vrednosti

Najprej smo poskušali s 20imi lastnimi vrednostmi, takoj lahko opazimo ogromne razlike med "naivno" in "izboljšano" metodo.

Spomnimo se: "Naivna" metoda samo prešteje pojavitve posameznih besed glede na dokument, "izboljšana" metoda pa s pomočjo globalnih in lokalnih frekvenc izboljša matriko A

Enter search query: milk

Naive method:

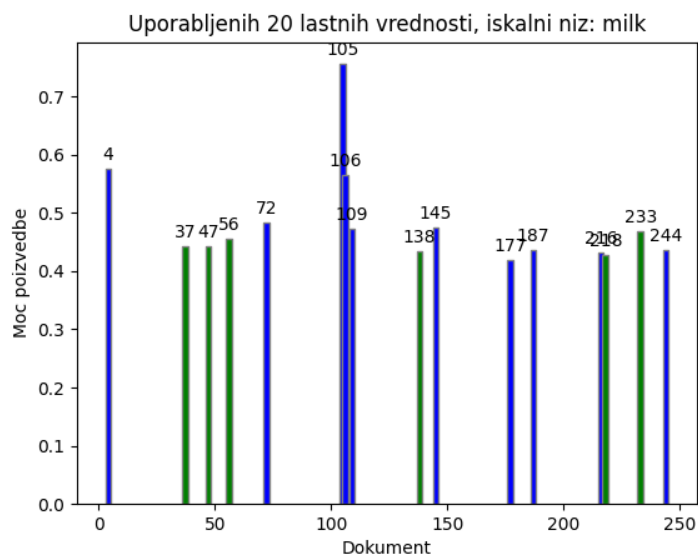
ans =

105.0000	0.6526
244.0000	0.5159
233.0000	0.4677
56.0000	0.4554
216.0000	0.4466
47.0000	0.4430
37.0000	0.4419
138.0000	0.4341
218.0000	0.4270
4.0000	0.4176

Better method:

ans =

105.0000	0.7556
4.0000	0.5751
106.0000	0.5650
72.0000	0.4830
145.0000	0.4750
109.0000	0.4723
187.0000	0.4369
244.0000	0.4357
216.0000	0.4310
177.0000	0.4192

Iz grafa lahko opazimo, da se metodi, v najdenih dokumentih precej razlikujejo. Če pogledamo vsebino dokumenta 105, opazimo pojavitev niza milk. Kar nam daje vzpodbudne rezultate, vendar zal dokumentov, ki bi jih zeleli ni na seznamu (taksnih, ki imajo veliko vec pojavitev iskalnega niza)

Cheesy Potato Bake

.....

After 2 min or bubbly remove from heat

Add milk slowly, stirring constantly

.....

Put in oven for 45 min. If it starts to brown too much cover with tinfoil.

4.1.2 50 singularnih vrednosti

Enter search query: milk

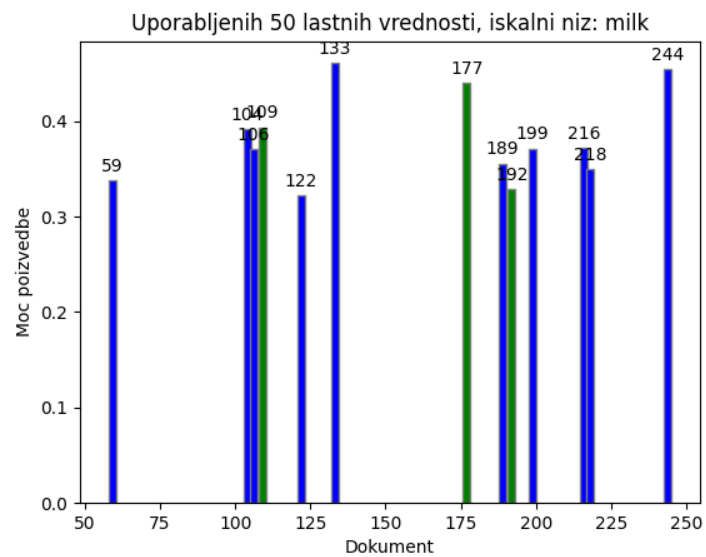
Naive method:

ans =

59.0000	0.5884
244.0000	0.4946
216.0000	0.4717
177.0000	0.4398
106.0000	0.4022
109.0000	0.3938
104.0000	0.3926
192.0000	0.3291
218.0000	0.3212
199.0000	0.2908

Better method:
ans =

133.0000	0.4610
244.0000	0.4547
104.0000	0.3921
216.0000	0.3719
199.0000	0.3715
106.0000	0.3709
189.0000	0.3558
218.0000	0.3493
59.0000	0.3378

Iz grafa lahko opazimo, da sta obe metodi zelo izboljšani, dobimo tudi ze prekrivanja med stolpci. Naivna metoda nam kot prvi dokument vrne 59, pogledimo vsebino:

Torrijas

Mull the milk with cinnamon and a bit of sugar (not too much, the milk is already sweet). Add

Cool down the milk.

While the milk is cooling, beat the eggs and heat up half a pan of olive oil.

Cut the dry bread in slices. Soak it in the milk.

Coat the bread soaking it in the beaten eggs.

Fry the soaked & coated bread with the heated oil.

Optionally sprinkle some sugar onto the Torrijas.

Enjoy when they are cooled down. Don't eat too much, it won't be easy resisting!

Metoda deluje! V dokumentu smo našli kar 5 pojavitev iskalnega niza.

Izboljšana metoda nam kot prvi dokument vrne 133, pogledjmo vsebino:

Swedish Pancakes

At medium/low heat begin melting the butter, and continue with beating eggs in large bowl, and

Add melted butter while stirring batter.

... dolg dokument ...

of your choice.

Oh to je pa čudno! Samo eno pojavitev iskalnega niza smo dobili. Tukaj se pokaze, glavna lastnost LSI, saj LSI ni namenjen za iskanje po ključnih vrednostih, temveč povezuje tudi pomen besede. Vendar je sama beseda dovolj, za preverjanje kako se metoda obnaša in ali se sploh pravilno obnaša.

Pri 50-ih lastnih vrednostih so rezultati že zadovoljivi, vendar nas iz "firbca" zanima, kaj se zgodi, če povečamo število uporabljenih lastnih vrednosti na 80.

4.1.3 80 singularnih vrednosti

Poizvedba:

Enter search query: milk

Naive method:

ans =

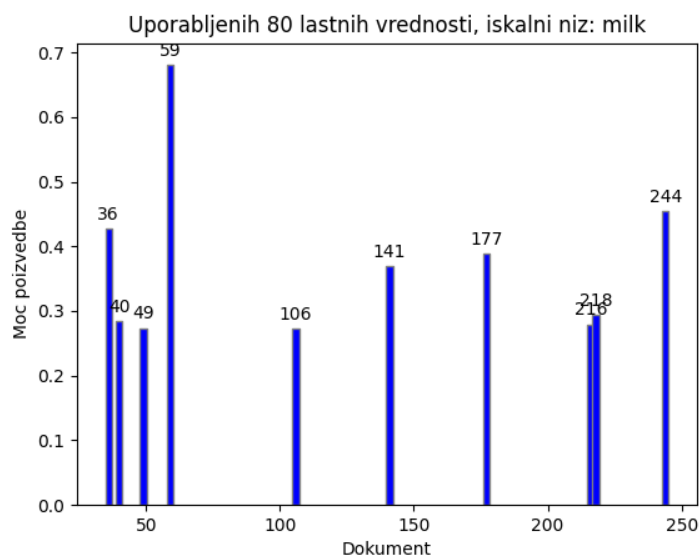
59.0000	0.6804
244.0000	0.4541
36.0000	0.4271
177.0000	0.3887
141.0000	0.3697
218.0000	0.2942
40.0000	0.2840
216.0000	0.2796
49.0000	0.2737
106.0000	0.2728

Better method:

ans =

59.0000	0.4751

244.0000	0.3838
36.0000	0.3781
141.0000	0.3773
40.0000	0.3559
133.0000	0.3009
182.0000	0.3009
106.0000	0.2714
181.0000	0.2664
218.0000	0.2616

Zanimiv graf! Kaj se je zgodilo? Lahko opazimo, da nam obe metodi vrneta vseh prvih 10 dokumentov, ki so enaki, vendar z različno močjo. Iz tega dejstva lahko sklepamo, da je uporaba entropije dejansko zelo pripomogla k zmanjšanju uporabe lastnih vrednosti, pri zgradbi matrike! Obe metodi nam vrneta dokument 105 z najvišjo močjo, pogledjmo kaj se nahaja v dokumentu:

Z obema metodama smo pridobili zelo dobre rezultate! V vseh najdenih dokumentih, se nahaja nas iskalni niz.

5 Zaključek

Glede na teste v prejšnem razdelku, smo z naivno metodo pridobili zadovoljive rezultate z uporabo 80ih lastnih vrednosti. Z izboljšano metodo, pa je dovolj že 50 lastnih vrednosti, kar se nam zdi odličen dosežek! Seveda to velja samo za nase testne primere, v praksi se število uporabljenih lastnih vrednosti lahko zelo razlikuje; potrebno je testirati.

Resitev, pripravo testov in izris grafov, najdete na naslednji povezavi:

<https://github.com/vekejsn/mm-projekt>

6 Viri in literatura

1. M. W. Berry, S.T. Dumais, G.W. O'Brien, Michael W. Berry, Susan T. Dumais, and Gavin. Using linear algebra for intelligent information retrieval. *SIAM Review*, 37:573–595, 1995.
2. Susan T. Dumais. Improving the retrieval of information from external sources. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 23(2):229– 236, 1991.